

Rusijos gynybos sistemoje ryškėja interesų grupių konfliktas. Gynybos ministras stiprina civilinę karinių pajėgų kontrolę, o generalitetas tam priešinasi.

Rusijos gynybos sistemos reforma: interesų sankirtos

Artėjant naujojo Rusijos prezidento Dmitrijaus Medvedevo inauguracijai šiandieninėje Rusijoje galima stebėti suintensyvėjusias dviejų politinių klanų („silovikų“ ir „liberalų-technokratų“) konkurencijos apraiškas – „silovikai“ savo oponentus „liberalus-technokratus“ linkę kaltinti nusistovėjusios ir stabilios sistemos griovimu (neva „liberalai“ yra Vakarų įtakos skleidimo Rusijoje agentai), o „liberalai-technokratai“ savo ruožtu „silovikus“ kaltina neefektyviu valstybės resursų naudojimu ir jėgos struktūrose paplitusia korupcija. Atitinkamai „liberalai“ daugiausiai kritikuojami dėl Rusijos ekonominės politikos trūkumų, o „silovikai“ – dėl įtampos šalies užsienio politikoje didinimo. Būtent šiame kontekste naują formą įgavo ir jau kone tradicine tapusi Rusijos gynybos ministerijos ir Karinių pajėgų generalinio štabo priešprieša.

Dviejų vizijų dėl ginkluotųjų pajėgų valdymo susikirtimas

Šių metų kovo pabaigoje Rusijos žiniasklaida pranešė, jog iš savo pareigų ketina pasitraukti Rusijos generalinio štabo viršininkas ir gynybos ministro pirmasis pavaduotojas Jurijus Balujevskis. Tikėtina, kad J. Balujevskis bus atleistas iš pareigų po išrinktojo Rusijos prezidento Dmitrijaus Medvedevo inauguracijos gegužės 7 dieną. Svarbiausia J. Balujevskio, kuris dažnai yra priskiriamas konservatyvių pažiūrų besilaikančiam „silovikų“ klanui, atsistatydinimo priežastis – kelis mėnesius besitęsiantys Generalinio štabo nesutarimai struktūrinių karinių reformų klausimais su „liberalų-technokratų“ grupės atstovu bei dabartinio Rusijos premjero Viktoro Zubkovo žentu, Rusijos gynybos ministru Anatolijumi Serdiukovu.

Priminsime, kad J. Balujevskis per pastaruosius šešis mėnesius buvo padavęs net tris pareiškimus dėl atsistatydinimo. Pirmą kartą – 2007 m. lapkričio mėnesį, kada Rusijos prezidento dekretu naujuoju Gynybos ministro pavaduotoju buvo paskirtas A. Serdiukovo patarėjas ir Federalinės saugumo tarnybos atsargos generolas majoras Olegas Eskinas. Pabrėžtina, kad O. Eskinas iš Generalinio štabo perėmė automatizuotą informacinių technologijų ir ryšio sistemų plėtros kuravimo funkcijas, apimančias ir karinių paslapčių saugojimą. Antrą kartą, J. Balujevskis parašė pareiškimą dėl atsistatydinimo 2008 m. sausio 9 d., tačiau Rusijos prezidento dekretu J. Balujevskio tarnyba buvo pratęsta dar trims metams (iki 2010 m.). Galiausiai trečią kartą, J. Balujevskis parašė pareiškimą dėl atsistatydinimo 2008 m. kovo pradžioje, kuomet gynybos ministras A. Serdiukovas paviėšino savo ketinimus artimiausioje ateityje reorganizuoti Gynybos ministeriją ir Generalinį štabą (atleisti iki 30 proc. personalo).

Be to, Rusijos generalinis štabas nepatenkintas A. Serdiukovo planais reformuoti karines pajėgas. Pagal gynybos ministro planą, iki 70 proc. karo gydytojų, teisininkų, žurnalistų, vadinamųjų užnugario darbuotojų turėtų tapti civiliais, taip pat planuojama iš Maskvos į Sankt Peterburgą perkelti Karinių jūrų pajėgų vyria-

Numeris 4 (4)

2008 balandžio 18 diena

Dvisavaitinis analitinis-informacinis biuletenis apie politinius, ekonominius ir socialinius procesus NVS erdvėje

Išleido Rytų geopolitikos studijų centras

www.rytugeopolitika.lt

siajį štabą, leisti privatizuoti karinėms pajėgoms priklausantį nekilnojama turta ir pan.

Panašu, kad Kremlius vilkindamas J. Balujevskio atsistatydinimą (Generalinio štabo viršininką atleisti gali tik šalies prezidentas) stengiasi užtikrinti sklandų valdžios funkcijų perdavimą pereinamuoju laikotarpiu, t.y. kol naujuoju šalies prezidentu nebus inauguruotas D. Medvedevas.

J. Balujevskio ir A. Serdiukovo konfliktas iš esmės atspindi dviejų skirtingų vizijų dėl ginkluotųjų pajėgų valdymo konfliktą. Liberalesnių pažiūrų, technokratas A. Serdiukovas, su savim į Gynybos ministeriją atsivedęs 30 žmonių „vadybininkų-technokratų“ komandą (tarp kurių nemažai išėivių iš buvusios KGB ir dabartinės FST) mano, kad turi būti stiprinama civilių asmenų kontroliuojama Gynybos ministerija, kartu joje peržiūrint finansinių išteklių paskirstymo srautus ir diegiant efektyvios vadybos principus. Tuo tarpu konservatyvių pažiūrų J. Balujevskis įsitikinęs, kad svarbiausius strateginius sprendimus turi priimti ne Gynybos ministerija, o Generalinis štabas.

Atsižvelgiant į tai, kad Rusijos Generalinio štabo ir Gynybos ministerijos funkcijos įstatymiškai persidengia (jos nėra griežtai atskirtos), akivaizdu, kad šių dviejų žinybų konfliktas yra neišvengiamas. Įdomiausia tai, kad Rusijos prezidentas V. Putinas, nuo pat A. Serdiukovo paskyrimo gynybos ministru buvo pažadėjęs J. Balujevskiui, jog Gynybos ministerijos vadovu tapus civiliu, Generalinio štabo reikšmė, sprendžiant karinius klausimus, tik didės. Tačiau šie V. Putino pažadai praktiškai taip ir liko neįgyvendinti, o tai tik įrodo, kad „silovikų“ ir „liberalų-technokratų“ konflikte V. Putinas buvo linkęs naudotis jau susiformavusia balansavimo („svertų ir atsvarų“) sistema.

Rusijos gynybos ministro A. Serdiukovo pozicijos:

- Efektyvių technokratiškos valdymo ir vadybos įgūdžių diegimas Gynybos ministerijoje
- Karinių pajėgų civilinės kontrolės stiprinimas
- Gynybos ministerijos ir Generalinio štabo bei kitų karinių pajėgų struktūrų administracinio aparato restruktūrizacija

Rusijos generalinio štabo viršininko J. Balujevskio pozicijos:

- Generalinio štabo savarankiškų funkcijų išlaikymas, priešinimasis Generalinio štabo integracijai į Gynybos ministeriją;
- Generalinio štabo kompetencijos išlaikymas ir didinimas dalyvaujant svarbiausių strateginių sprendimų priėmime;
- Priešinimasis karinių pajėgų institucijų restruktūrizavimui ir materialinės bazės persikirstymui

Rusijos gynybos sistemos ydos ir raidos tendencijos

Priminsime, kad J. Balujevskis Generaliniam Štabui vadovauja nuo 2004 m. ir yra iš esmės vertinamas kaip buvusio Rusijos gynybos ministro (dabartinio pirmojo vicepremjero) Sergėjaus Ivanovo statytinis. Jei naujasis šalies prezidentas D. Medvedevas patvirtintų J. Balujevskio atsistatydinimą, tai artimiausioje ateityje galėtų reikšti ne tik visų Rusijos generalinio štabo funkcijų perdavimą Rusijos gynybos ministerijai, tačiau ir sustiprintų naujojo šalies vadovo abejones taip vadinamąja „S. Ivanovo doktrina“, kuri numato šalies karinio-pramoninio komplekso konsolidaciją bei restruktūrizaciją.

Priminsime, kad taip vadinama „S. Ivanovo doktrina“ buvo inicijuota dar 2003 metais. Ši doktrina numatė, kad 2003 – 2011 m. laikotarpiu virš 1700 Rusijos gynybos pramonės įmonių bus sutelktos į 50 stambių, šalies gynybinį ir pramoninį potencialą kontroliuojančių, bendrovių (holdingų), atsakingų už karinių pajėgų įrangos ir ginkluotės gamybą bei pirkimus. Ši doktrina taip pat turėjo sutelkti nemažą impulsą ir bendram Rusijos pramoniniam bei moksliniam potencialui – pabrėžtina, kad 45 proc. Rusijos gynybos pramonės produkcijos yra naudojamos civiliniams tikslams (civilinės aviacijos, buitinės technikos, medicininės įrangos ir kitokios produkcijos gamybai), o Rusijos gynybos pramonės moksliniai pasiekimai sudaro virš 70 proc. visų Rusijos mokslinių pasiekimų (be to, Rusijos gynybos pramonės sektoriuje įdarbinta virš 50 proc. visų šalies mokslininkų).

Kita vertus, virš 80 proc. Rusijos gynybos pramonės įmonių ne-

atitinka šiuolaikinių gamybos ir technologinių standartų, trečdalis jų yra bankrutuojančios, o investicijų į Rusijos gynybos pramonės įmones apimtis sudaro tik 10-20 proc. lyginant su analogiškais investicijomis išsivysčiusiose valstybėse. Siekiant paskatinti gaminamą nesėkmingą „S. Ivanovo doktrinos“ įgyvendinimą (2003 – 2006 m. laikotarpiu buvo sukurti tik 5 iš 21 numatytų holdingų), Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas 2006 m. kovo mėnesį įsteigė Karinę-pramoninę komisiją (šiai komisijai vadovauja vicepremieras S. Ivanovas, o į komisijos narių sudėtį įeina ir Generalinio štabo viršininkas), kuri kontroliuoja, stebi ir koordinuoja karinės pramonės įmonių, karinių pajėgų ir kitų jėgos struktūrų pirkimus bei atlieka ginkluotųjų pajėgų aprūpinimo funkcijas.

Vis dėlto, daugelio ekspertų vertinimu, „S. Ivanovo“ doktrina jau iš esmės yra moraliai ir politiškai pasenusi – Rusijai iki šiol trūksta aiškios naujos karinės doktrinos ir gynybos pramonės plėtros vizijos, kurią vis delsia parengti šalies Gynybos ministerija.

Be aukščiau minėtos „S. Ivanovo doktrinos“, Rusijos gynybos sektoriaus reforma numato ir šalies karinių pajėgų optimizavimo procesą. 2003 – 2005 m. laikotarpiu Rusijos karinės pajėgos buvo sumažintos nuo 1 mln. 600 tūkst. žmonių iki 1 mln. 135 tūkst. žmonių, o 2005 – 2010 m. laikotarpiu karines pajėgas planuojama sumažinti iki 1 mln. 100 tūkst. žmonių. Įgyvendindama karinių pajėgų optimizavimą Rusija susiduria su demografinė problema, todėl nuo 2008 m. Rusija sumažino šauktinių karinės tarnybos laiką nuo 1,5 m. iki 1 metų, tačiau dėl personalo, ypač karininkų, stokos artimiausioje ateityje neketina pereiti prie mažesnės, bet visiškai profesionalios kariuomenės (šiuo metu Rusijos ginkluotosiose pajėgose pagal kontraktus tarnauja apie 80 tūkst. karių).

Įvertinant tai, kad nepaisant išaugusių Rusijos išlaidų gynybai (2008 m. bendros Rusijos gynybos išlaidos sudaro 40 mlrd. JAV dolerių, tai yra išaugo 16 proc. lyginant su 2007 m.), pagal kontraktą dirbančių karių algos yra žemos, o tarnavimo sąlygos nepatrauklios, tikėtina, kad artimiausioje ateityje Rusija išlaikys privalomosios karinės tarnybos (šauktinių) sistemą. Taip pat reikėtų atsižvelgti ir į tai, kad Rusijai, jautriai reaguojant į bet kokius geopolitinės aplinkos pokyčius NVS erdvėje, jei bus toliau įgyvendinami karinių pajėgų optimizavimo procesas, labai stipriai gali išaugti Rusijos branduolinio arsenalo atgrasymo reikšmė. Pagal 2002 m. JAV ir Rusijos strateginės ginkluotės sutartį, Rusijos branduolinis arsenalas iki 2012 m. nors ir bus sumažintas nuo 5600 branduolinių galvučių iki 2200, šalies branduolinio potencialo reikšmė išliks gana didelė.

Apibendrinant galima teigti, kad Rusija trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu bus nepajėgi pereiti prie visiškai profesionalių bei mobilių karinių pajėgų, todėl Rusijai bent jau siekiant minimaliai pasistūmeti įgyvendinant savo gynybos sistemos reformas neišvengiamai reikės atskirti persidengiančias karinių pajėgų valdyme dalyvaujančių institucijų (Gynybos ministerijos ir Generalinio štabo) funkcijas bei suderinti „S. Ivanovo“ doktriną su šiuo metu kuriama naująja karine doktrina. ●

Rytų geopolitikos studijų centro tikslas – tapti institucija, kurias Vakaruose jau seniai įprasta vadinti idėjų kalvėmis, smegenų centrais.

Centras, kurdamas tiltus, jungiančius intelektualinį-akademinį potencialą su praktine politika, siekia prisidėti prie Lietuvos „smegenų centrų“ mokyklos kūrimo ir stiprinimo.

Centras siekia sustiprinti ekspertinius Lietuvos pajėgumus, nagrinėjant ir vertinant politinius, ekonominius ir socialinius reiškinius NVS erdvėje. Lietuvai esant dinamiškoje geopolitinėje būsenoje neišvengiamai kyla poreikis strategiškai įvertinti iš Rytų kylančias galimybes ir grėsmes, jų poveikį Lietuvos nacionaliniams interesams ir sukurti ilgalaikį užsienio politikos Rytų atžvilgiu modelį.

Rytų geopolitikos studijų centras 2008 metais planuoja parengti šias analitines studijas:

- „Rusijos politinis ir ekonominis elitas: „silovikai“, liberalai, technokratai“
- „Europos saugumo sistemos plėtra: Rytų transformacija?“
- „Rusija po prezidento rinkimų: ekonominės ir politinės raidos scenarijai“
- „Rusijos ir Baltarusijos sąjunginės valstybės perspektyvos“